

ANNA JÓZEFOWICZ

„Poznaj kulturę regionu, czyli bajanie z Żubrozwierzem” – warsztaty artystyczno-edukacyjne dla dzieci

Streszczenie: Przedstawiam zrealizowany projekt „Poznaj kulturę regionu, czyli bajanie z Żubrozwierzem” – warsztaty artystyczno-edukacyjne dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym, jako atrakcyjną propozycję zajęć edukacyjnych. Głównym celem spotkań było przybliżenie dzieciom wielokulturowego bogactwa regionu i jego tradycji poprzez czytanie legend Podlasia.

Słowa klucze: legenda, Podlasie, edukacja regionalna, dziecko

Założenia i cele projektu „Poznaj kulturę regionu, czyli bajanie z Żubrozwierzem” – warsztaty artystyczno-edukacyjne dla dzieci

Na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku miała miejsce realizacja autorskiego projektu w zakresie edukacji dzieci i młodzieży pod tytułem „Poznaj kulturę regionu, czyli bajanie z Żubrozwierzem” – warsztaty artystyczno-edukacyjne dla dzieci¹.

Inicjatywa adresowana była do dzieci w wieku wczesnoszkolnym – od 6. do 10. roku życia, wychowanków dwóch białostockich placówek opiekuńczo-wychowawczych². Odbyły się cztery zajęcia, w dwóch grupach dzieci,

---

¹ Projekt trwał od 1 kwietnia do 1 czerwca 2014 roku. Był finansowany przez Zarząd Województwa Podlaskiego.

² Pierwszym adresatem była Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Dwójka” im. dr Ireny Białówny, drugim „Nasz Dom” – placówka opiekuńczo-specjalistyczna, specjalizująca się w pracy z rodziną trudną, wieloproblemową, z problemem uzależnienia, w kryzysach, z zaburzeniami emocji, prowadzona przez Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „DROGA”.

z których każda liczyła dziesięć osób. Przygotowaniem i realizacją projektu zajęli się pracownicy Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku³.

Podstawę realizacji projektu stanowił cykl zajęć edukacyjno-artystycznych dla dzieci, inspirowanych twórczością literacką i ludową regionu Podlasia, prowadzonych metodą warsztatową. Istota metody warsztatowej polegała na aktywnym uczestnictwie w trakcie zajęć wszystkich dzieci; prowadzący był moderatorem otwartym na sugestie dzieci, jednakże to dzieci „działały”, składały propozycje rozwiązania problemów, wyciągały wnioski. Na zajęciach wykorzystane zostały aktywizujące techniki nauczania w pracy z dziećmi (burza mózgów, mapa pojęciowa, piramida priorytetów⁴), a także formy ekspresji plastycznej i elementy biblioterapii⁵.

Prezentowany projekt miał na celu zainteresowanie dzieci kulturą regionu Podlasia, szczególnie literaturą i sztuką ludową. Aktywne pielęgnowanie tradycji związanej z lokalną kulturą odgrywa znaczącą rolę w procesie kształtowania tożsamości kulturowej współczesnego społeczeństwa rozpostartego pomiędzy tym, co lokalne, a tym, co globalne. Sztuka ludowa pozwala współczesnemu człowiekowi podtrzymywać międzypokoleniowe i międzykulturowe więzi. Potrzeba zakotwiczenia w kulturze rodzimej, czerpania z korzeni, jest szczególnie istotna w ponowoczesności – świecie nadmiaru informacji czy sztucznie kreowanych potrzeb⁶. Jednym ze sposobów łączenia młodego

---

³ Kordynatorką zadania oraz jego pomysłodawczynią była dr Anna Józefowicz, a współwykonawczyniami: dr Ewa Kępa, dr Beata Kunat oraz dr Anna Młynarczuk-Sokołowska.

⁴ J. Krzyżewska: *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*. Suwałki 1998, AU Omega.

⁵ Biblioterapię rozumiem tu jako formę terapii z wykorzystaniem literatury, gdzie odpowiednio dobrany tekst pomaga uczestnikom zajęć, w zależności od problemu, w: kształceniu umiejętności rozpoznawania własnych stanów emocjonalnych (wgląd), uczeniu się rozumienia i rozpoznawania stanów emocjonalnych u innych (empatia), kształceniu umiejętności wyrażania własnego zdania, umiejętności komunikowania się w asertywny sposób, doskonaleniu zasad współpracy z ludźmi, wzmacnianiu poczucia własnej wartości, doświadczaniu różnorodności i uczeniu się akceptowania jej i szanowania. O metodach wykorzystania biblioterapii w szkole pisała: I. Borecka: *Biblioterapia w szkole. Poradnik dla bibliotekarzy*. Legnica 1998, WODN; I. Borecka: *Biblioterapia w szkole podstawowej i gimnazjum*. Wałbrzych 2002, Wydawnictwo UNUS.

⁶ Z. Bauman: *Kultura w płynnej nowoczesności*. Warszawa 2011, Agora.

człowieka z dziedzictwem kulturowym, z którego wyrasta, jest zaangażowanie go w kultywowanie i pielęgnowanie lokalnej tradycji kulturowej.

Współcześnie ochrona dziedzictwa kulturowego jest jednym z priorytetów polityki kulturalnej Unii Europejskiej. Stanowi także jeden z celów Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020 przygotowanej przez polskie Ministerstwo Kultury⁷. Ochrona i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego obszaru pogranicza jest także jednym z celów strategicznych *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*⁸. Stąd coraz więcej inicjatyw polegających na pielęgnowaniu tradycyjnej kultury ludowej. Wśród nich na Podlasiu wymienić można między innymi Tradycyjny Szlak Rękodzieła Ludowego oraz działania lokalnych animatorów kultury. Na Podlasiu aktywni są także młodzi ludzie, którzy manifestują swój związek z tradycyjną kulturą ludową poprzez różne formy artystycznego wyrazu; pokazują wielokulturowe bogactwo regionu i jego tradycje. Jako przykład można podać twórczość zespołu Czeremszna⁹ oraz działalność Julity Charytoniuk, która zbiera i archiwizuje pieśni nadnarwiańskie oraz prowadzi warsztaty śpiewu białego. Z kolei Fundacja „Pogranicze” w Sejnach zrealizowała w roku 2010 roku projekt: Filmowa Kolekcja Bajek „Opowieści Pogranicza”, a w roku kolejnym „Pieśni Pogranicza”¹⁰.

Na Podlasiu na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat powstawały także liczne zbiory legend, podań i anegdot inspirowanych ustnym folklorem – opowieściami zasłyszczanymi od najstarszych mieszkańców tutejszych wsi¹¹. Toteż motywem przewodnim każdego spotkania w ramach projektu „Bajanie

⁷ Ministerstwo Kultury, *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2020*, http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf (22.06.2015).

⁸ Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, http://www.wrotapodlasia.pl/pl/gospodarka/polityka_regionalna/strategia_rozwoju/ (22.06.2015).

⁹ Środowisko skupione wokół kapeli od dziesięciu lat organizuje Festiwal „Z wiejskiego podwórza”. Członkowie grupy w 1999 r. założyli także Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej www.czeremszna.pl (22.06.2015).

¹⁰ http://pogranicze.sejny.pl/filmowa_kolekcja_bajek_piesni_pogranicza_kolekcja_druga,1125.html (22.06.2015).

¹¹ Wśród nich wymienić można między innymi: T. Lippoman: *Legendy Podlasia*. Białystok 2008; J. Koronkiewicz: *Pogaduszki przy piecu*. T. 1, 2. Choroszcz 2007; M. Samojlik: *Szlakiem urokliwości biebrzańskiej*. Białystok 2008; M. Czajkowski: *Legendy supraskie*. Białystok 2003.

z Żubrozwierzem” były legendy związane z regionem Podlasia¹² i podjęcie dyskusji na temat wartości płynących z treści czytanych opowieści.

Zauważono słuszność wykorzystania legend i podań regionalnych jako doskonałego materiału dydaktycznego do pracy z dziećmi¹³. Będąc w pewnej części dokumentem historycznym, stanowiły one znakomite źródło do poznawania mikrohistorii danego regionu wraz z mentalnością jego pramieszkańców, ich przekonaniem, zwyczajami, problemami życia codziennego. Ponadto cenny był fakt, że legenda przynależy do takiego gatunku literackiego, gdzie w jego centrum rozważa się problemy natury etycznej, a w hierarchii funkcji na czoło wysuwa się funkcja wychowawcza. Same dzieci uwielbiały cechujący ją element tajemniczości. Nie bez znaczenia okazały się również takie motywy legendy, jak waga więzi międzyludzkich i szacunku do przyrody¹⁴.

---

¹² Podaję znane zbiory legend i podań regionu Podlasia, które były prezentowane i wykorzystane w trakcie zajęć: M. Hajduk: *Białowieskie opowieści*. Białystok 1990, Krajowa Agencja Wydawnicza; T. Jedliński, T. Ciszkowski: *Historie i legendy ziemi dąbrowskiej*. Dąbrowa Białostocka 2002, Miejsko Gminny Ośrodek Kultury; J. Kopciał: *Legendy, podania i baśnie Suwalszczyzny*. Suwałki 1997, Wydawnictwo Hańcza; J. Koronkiewicz: *Pogaduszki przy piecu. Podlaskie legendy, baśnie i opowiadania*. T. 1, 2. Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Choroszczy. T. 1. Choroszcz 2003, T. 2. 2007; T. Lippoman: *Legendy Podlasia*. Białystok 2008, Instytut Wydawniczy Kreator; H. Milewski: *Legendy augustowskie*. Suwałki 1997, Wydawnictwo Hańcza; R. Worobie, L. Nos: *Legendy gminy Michałowo*. Białystok – Michałowo 2004, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Michałowskiej; N. Gierasimiuk (red.): *Zapomnianych tajemnic czar. Legendy, podania, opowieści okolic Puszczy Białowieskiej*. Hajnówka 2006, Stowarzyszenie Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce; H. Gierasimowicz (red.): *Życiodajna woda: opowieści i podania, z relacji mieszkańców Podlasia*. Białystok 2008, Wydawnictwo Prymat.

¹³ Poruszałam ten problem w publikacjach: A. Józefowicz: *Dobra ludzka pamięć – o rewitalizacji i powstawaniu zbiorów opowieści ludowych na Podlasiu*. W: A. Szerląg, K. Dziubacka (red.): *Przestrzenie krajobrazu kulturowego wsi*. Wrocław 2012, Oficyna Wydawnicza ATUT, s. 267–279; A. Józefowicz: *Educational nature of the regional stories on the example of Podlaskie Province*. W: M. Baranowska-Szczepańska, M. Gołaszewski (eds): *Modern research trends of young scientists: current status, problems and prospects*. Poznań 2012, Maivscvla.

¹⁴ Legenda – najczęściej definiowana jest jako opowieść fantastyczna nasycona pierwiastkami cudowności i niezwykłości. W centrum legendy znajdują się problemy moralności, a w hierarchii funkcji na czoło wysuwa się funkcja wychowawcza. Mniej ważna w legendzie jest wiarygodność wydarzeń i ich lokalizacja. Legendy to „przy-

Projekt nawiązywał w swoich treściach do założeń edukacji regionalnej na szczeblu edukacji wczesnoszkolnej. W edukacji regionalnej istotne jest spojrzenie na region jako przestrzeń edukacyjną. Czerpiąc z tekstów legend regionu Podlasia, autorom zależało na przybliżeniu dzieciom bogactwa kulturowego rodzimych terenów tak, aby poczuły one więź ze swoją małą ojczyzną, były z niej dumne, ale jednocześnie czuły się członkami szerszej społeczności narodowej. Bardzo ważne jest, aby dziecko zaakceptowało, skąd pochodzi, swoje dziedzictwo kulturowe, a w tym procesie niebagatelne znaczenie ma odpowiednia edukacja¹⁵.

Poprzez pracę z legendą dzieci na kolejnych spotkaniach miały okazję poznać ważne miejsca przyrodnicze i kulturowe Podlasia: zwierzęta Puszczy Knyszyńskiej i Białowieskiej, magiczne i tajemnicze miejsca „cudów”, dawne i obecne tradycje regionalne oraz elementy kultur mniejszości narodowych i grup etnicznych (opisy ich rytuałów, ceremonii). Uczestnicy zajęć mogli porównać własne dzieciństwo z tym opisanym na kartach opowieści ludowej, poszerzając w ten sposób własną wiedzę historyczną, ale i obraz siebie o nowe wartości i potrzeby.

Realizacja projektu

Każdy warsztat rozpoczął się rozmową na temat Podlasia jako ojczyzny prywatnej, przynależności ludzi do określonej grupy, nie wykluczając jednakże możliwości przynależenia do innej. Wspólnie rozpoznawaliśmy przedstawiane na slajdach miejsca, symbole, przedmioty i inicjowaliśmy dyskusje związane z ich znaczeniem. Zastanawialiśmy się, w czym przejawia się szacunek do małej ojczyzny. Dzieci same potrafiły wyrazić tu sądy, wskazując na znajomość chociażby kalendarza świąt rodzinnych i regionalno-parafial-

---

nalne do folklorystycznej prozy niebajkowej opowiadania epickie o charakterze moralizatorskim, w którym dominuje fantastyka, również religijna”, W: D. Simonides, J. Hajduk-Nijakowska: *Opowiadania ludowe*. W: D. Simonides (red.): *Folklor Górnego Śląska*, Katowice 1989, „Śląsk”, s. 397.

¹⁵ J. Nikitorowicz: *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa 2009, WAiP, s. 502–513; P. Petrykowski: *Edukacja regionalna. Problemy podstawowe i otwarte*. Toruń 2003, UMK, s. 52; M. Wietecha: *Legendy i podania w kształtowaniu więzi z małą ojczyzną – sposoby wykorzystania w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym*. W: B. Cimała, J. Kwiatek (red.): *Regionalizm, kultura i oświata regionalna*. Opole 2010, UO, s. 64–65.

nych z opisem w cyklu rocznym rytuałów rodzinnych i regionalnych¹⁶. Szacunek do tego co najbliższe, do własnych korzeni przejawia się, co ustaliliśmy, w świadomości istnienia języka mniejszości (dialektu, gwary), miejscowej muzyki, architektury, sztuki ludowej i folkloru, znajomości sylwetek osób zasłużonych dla środowiska lokalnego (np. twórców ludowych i ich technik rękodzielniczych, rzeźbiarskich i tym podobnych)¹⁷. Przedstawienie sylwetek twórców ludowych (Jadwigi Solińskiej – koronkarki, Jana Czabana i Włodzimierza Naumiuka – rzeźbiarzy) miało na celu zaangażowanie najmłodszych w aktywność związaną z kulturą ludową i poprzez nią budowanie więzi międzypokoleniowych.

Na każdych zajęciach czytane były dwie legendy, znane od pokoleń na Podlasiu, które stanowiły inspirację do dalszych, związanych z nimi artystycznych działań uczestników.

Na pierwszym spotkaniu przybliżona została dawna podlaska wieś, codzienne życie mieszkańców trudniących się takimi rzemiosłami, jak garncarstwo, tkactwo czy też kowalstwo, dziś nazywanymi ginącymi, stąd też podjęta została dyskusja dotycząca ich znaczenia i rewitalizacji. Wymienione zostały także „rarytasy” regionalnej kuchni (m.in.: sękacz, ser biały produkowany w Korycinie, zwany „korycinskim”, kiszka ziemniaczana) oraz zaprezentowane wytwory podlaskiej twórczości ludowej (lipskie pisanki, kurpiowskie palmy wielkanocne, tkaniny dwuosnowe, papierowe wycinanki).

O powyższym mówiły przeczytane dzieciom legendy: *Boćki*¹⁸ oraz *Rogacze*¹⁹. Legenda *Boćki* tłumaczyła powstanie wsi o tejże nazwie na Podlasiu, oddawała nastrój zbliżającej się wiosny, świąt Wielkiej Nocy. Legenda o wsi Rogacze także wyjaśniała jej nazwę, która wzięła się od oryginalnych dachów przypominających na krańcach rogi, co miało zapoznawać dzieci z unikatową architekturą w obrębie regionu.

---

¹⁶ J. Nikitorowicz: *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*. Gdańsk 2005, GWP, s.164–165.

¹⁷ *Załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, s. 31, poz. 1–7.

¹⁸ *Boćki*. W: T. Lippoman: *Legendy Podlasia*. cyt. wyd., s. 22–26.

¹⁹ *Rogacze*. W: H. Gierasimowicz. Tamże, s.18. Można rozwinąć temat wykorzystując także następujące legendy z podanego zbioru: *Ostrzeżenie bocianów*, s. 57 i *Budowa nowego gniazda dla bocianów*, s. 59.

Powyższe legendy stały się inspiracją do wykonania prac nawiązujących do artystycznego rękodzieła ludowego: makatki²⁰ i kwiatów z bibuły (krokusy). Makatka przedstawiała wizerunek dawnej chaty (z „rogatym” dachem) z bocianim gniazdem, wśród rozkwitających wiosną krokusów. Wykonanie kwiatów z bibuły (krokusów) stanowiło nawiązanie do znamienitego przedsięwzięcia na polu ludowego rękodzieła regionalnego – kurpiowskiej palmy wielkanocnej. Te wysokie, nawet do sześciu metrów, palmy składają się z dziesiątków wykonanych ręcznie papierowych kwiatów.

Dzieci poznały także nowe słowa, które pojawiły się w legendzie – „przednówek”, „morowe powietrze”, „ojcowizna”, „terminator”, dziś używane zdecydowanie rzadziej.

Drugi warsztat rozpoczął się moderowaną dyskusją, do multimedialnego pokazu, tym razem urokliwych i tajemniczych miejsc natury i kultury Podlasia. Dzieci zgadywały, co widzą i jakie skojarzenia wywołują w nich dane obrazy. Pojawiły się slajdy przedstawiające bagna Puszczy Knyszyńskiej, dolinę rzeki Biebrzy i Narwi, kurhany, „miejsce mocy”²¹, zwierzęta zamieszkujące Puszcę Białowieską z jej królem – żubrem – na czele oraz miejsca kultu, „cudów”²². Większość takich miejsc ma swoją legendę, toteż dzieci usłyszały dwie wybrane – mroczne i zagadkowe: *Duch Puszczy*²³ i *Gębala*²⁴. Motywem

---

²⁰ Makatka to tkanina dekoracyjna służąca do zawieszania na ścianach lub też rozłożenia na meblach. Powstała na wsiach i jest przykładem sztuki ludowej. Najczęściej makatki się dzierga bądź wyszywa. W celu obejrzenia polecić można album: J. Turska: *Polski haft ludowy*. Warszawa 1997, Wydawnictwo Rea.

²¹ Po drodze do Białowieży w lasku Czerlonki znajduje się tak zwane miejsce mocy, święte miejsca pogan. W tym kamiennym kręgu działają podobno tajemnicze siły, fluidy, promieniowanie, czy inne moce płynące z ziemi, z kosmosu, W: N. Gierasimiuk (red.). *Zapomnianych tajemnic czar*. Hajnówka 2006, s. 120.

²² Motywem obecnym w opowieściach ludowych na Podlasiu są tak zwane miejsca kultu – jedno odnoszą się do czasów plemion słowiańskich, w drugich podkreślana jest głęboka religijność – związek z chrześcijaństwem mieszkańców wsi. Miejscowi wierzą z jednej strony w mające miejsca objawienia boskie i wiążące się z tym uzdrowienia, tzw. św. wodą, a z drugiej strony silna jest ich wiara w moce natury, np.: ziół, duchów opiekuńczych. Poruszyłam ten problem w publikacji: A. Józefowicz: „Święte” i „przeklęte” – wybrane motywy i postacie opowieści ludowych Podlasia. W: M. Zatorska, J. Nawacka (red.): *Bajka w przestrzeni naukowej i edukacyjnej*. Olsztyn 2011, Katedra UNESCO UWM w Olsztynie, s. 346–362.

²³ *Duch Puszczy*. W: M. Hajduk: *Białowieskie opowieści*. cyt. wyd., s. 50–53.

²⁴ *Gębala*. W: T. Lippoman: *Legendy Podlasia*. cyt. wyd., s. 119–123.

przewodnim każdej był pojawiający się w nich tak zwany „duch opiekuńczy puszczy” pod postacią żubra.

Należy podkreślić towarzyszące legendom przesłanie ekologiczne – apel o szacunek dla prastarej puszczy i jej mieszkańców, dbanie w niej o ciszę i porządek. Po wysłuchaniu legend dzieci przystąpiły do plastycznej zabawy – wykonały według własnego pomysłu „Żubrozwierze”, nawiązując do sensu legend, jak i nazwy całego projektu („Bajanie z Żubrozwierzem”).

Trzeci warsztat przedstawiał Podlasie jako przestrzeń styku wielu kultur, stąd też jego celem było zwiększenie wiedzy uczestników na temat mniejszości religijno-kulturowych egzystujących tu od wielu pokoleń. Podlasie jest obszarem pogranicza, obok Polaków mieszkają tu przedstawiciele takich mniejszości narodowych, jak: Białorusini, Litwini, Ukraińcy, Rosjanie, Żydzi, oraz takich grup etnicznych, jak Romowie i Tatarzy. Obok wyznawców katolicyzmu mamy tu także wyznawców prawosławia, islamu i judaizmu. Za Andrzejem Sadowskim „[...] pogranicze traktuję jako obszar, na którym odbywają się kontakty społeczno-kulturowe zachodzące między dwoma lub więcej sąsiednimi narodami (grupami etnicznymi) oraz ich następstwa w postaci kształtującej się tam (lub istniejącej) rzeczywistości społeczno-kulturalnej (ekonomicznej, politycznej itp.) [...]”²⁵. Specyficzny „klimat” pogranicza sprawia, że właśnie w tym regionie mamy jednocześnie wiele pozytywnych przykładów współpracy oraz kontaktów między narodami, jak i silnych podziałów, antagonizmów właśnie na tle narodowościowym.

W trakcie zajęć istotne było podkreślenie przykładów współpracy między narodami, toteż dzieci usłyszały legendę o Tatarze Alim²⁶, w której uwydatnione zostały zasługi tatarskiego bohatera dla regionu i Polski. Połączenie legendy z aktywnością plastyczną polegało na wykonaniu przez każde dziecko talizmanu ochronnego zwanego *hamsą*, znanego w dwóch tradycjach – arabskiej i żydowskiej.

Zamierzoną intencją warsztatu było międzykulturowe komunikowanie, wymiana wartości międzykulturowych, a więc prezentowanie kultur północno-wschodniego pogranicza Polski w kategoriach ciekawy i zastanawiający, dzieciom które **w większości nie miały z powyższą tematyką wiele do czynienia**. W procesie edukacyjnym winniśmy przekazywać i utrwalać wiedzę o odmiennościach kulturowych, przedstawiać już najmłodszym uczniom

²⁵ A. Sadowski: *Pogranicze polsko-białoruskie*. Białystok 1995, Wydawnictwo Uniwersyteckie „Trans Humana”, s. 39.

²⁶ *Nietupa*. W: T. Lippoman: *Legendy Podlasia*. cyt. wyd., s. 135–139.

problemy środowiska w którym żyją, prezentować historię regionu (poczynając od ludowych opowieści, legend, podań, baśni), podkreślać rolę rodziny w przekazie tradycji. Uczniowie muszą być świadomi problemów dotyczących ich regionu, umieć je formułować i przedstawiać warianty rozwiązań z uwzględnieniem interesów obywateli każdej strony.

Podsumowujące spotkanie projektu celowo zostało zaplanowane w terminie pierwszego czerwca (Międzynarodowego Dnia Dziecka), jako rodzaj nagrody – niespodzianki dla uczestników. W tym dniu zaprezentowana została fotorelacja z realizowanego projektu, nastąpiło otwarcie wystawy prac dzieci powstałych w trakcie cyklu spotkań, a dzieciom zostały wręczone książki z baśniami i legendami polskimi.

Znaczenie projektu

Projekt był ważny i potrzebny, ze względu na adresata, jakim jest dziecko wychowujące się w Domu Dziecka czy też w placówkach opiekuńczo-specjalistycznych. Nieliczne są wciąż działania ukierunkowane na kontakt z literaturą piękną dzieci w tego typu placówkach. Kontakt z książką, zaprzyjaźnienie oraz oswojenie z bohaterami i problemami podejmowanymi na jej kartach są szczególnie cenne w wychowaniu dzieci pozbawionych rodzinnego ciepła. Literatura może im pomóc w radzeniu sobie z problemami emocjonalnymi wynikającymi z braku poczucia bezpieczeństwa, jakie zapewnia zazwyczaj dom rodzinny. Czytanie wpływa ponadto pozytywnie na rozwój każdego dziecka, na co zwracają uwagę inne akcje: „Cała Polska czyta dzieciom” i „Cała Europa czyta dzieciom”. Właśnie do tych dzieci wyszliśmy z inicjatywą popularyzacji czytelnictwa książek od lat najmłodszych, rozpoczynając od literatury naszego regionu Podlasia. Dyrektorzy placówek wyrazili chęć objęcia wychowanków projektem. Tego typu zajęcia nie były tam dotychczas prowadzone. Pomimo że wychowawcy starają się w placówkach zapewnić dzieciom kształcenie i wyrównywanie deficytów rozwojowych, realizując programy dotyczące budowania empatii, radzenia sobie ze złością i agresją, dodatkowe zajęcia rozbudzające pozytywną motywację do czytania z wykorzystaniem informacji o najbliższym regionie wydały się innowacyjne i rozwojowe.

Doświadczenia kulturowe z dzieciństwa i młodości oddziałują znacząco na dalszą aktywność kulturalną człowieka, na jego potrzeby i wartości, które ceni i realizuje. Stąd tak istotne jest docieranie z ofertą kulturalną do naj-

młodszych, aby to oni, korzystając z dorobku przeszłości, mogli budować nowe pokolenia pałające dalszą chęcią doskonalenia się w rozwoju duchowym i społecznym.

Głównym celem naszego projektu była promocja i pamięć dziedzictwa kulturowego regionu Podlasia wśród jego najmłodszych mieszkańców poprzez czytanie im lokalnych legend i przybliżenie lokalnej twórczości artystycznej. Kultury rodzime są źródłem siły i poczucia dumy. Jeżeli zależy nam na ochronie przed wchłonięciem przez kulturę dominującą (procesy globalizacyjne) współlegzystujących ze sobą na pograniczu różnych tradycji kulturowych, działania takie jak powyższe są dziś koniecznością.

*

Przygotowany projekt miał charakter pilotażowy. Od kwietnia 2015 roku trwa druga jego edycja, tym razem adresowana do dzieci ze świetlicach terapeutycznych.

Bibliografia

- Bauman Z.: *Kultura w płynnej nowoczesności*. Warszawa 2011, Agora.
- Borecka I.: *Biblioterapia w szkole podstawowej i gimnazjum*. Wałbrzych 2002, Wydawnictwo UNUS.
- Borecka I.: *Biblioterapia w szkole. Poradnik dla bibliotekarzy*. Legnica 1998, WODN.
- Hajduk M.: *Białowieskie opowieści*. Białystok 1990, KAW.
- http://pogranicze.sejny.pl/filmowa_kolekcja_bajek_piesni_pogranicza___kolekcja_druga,1125.html (22.06.2015).
- Józefowicz A.: „Święte” i „przeklęte” – *wybrane motywy i postacie opowieści ludowych Podlasia*. W: M. Zaorska, J. Nawacka (red.): *Bajka w przestrzeni naukowej i edukacyjnej*. Olsztyn 2011, Katedra UNESCO UWM w Olsztynie.
- Józefowicz A.: *Dobra ludzka pamięć – o rewitalizacji i powstawaniu zbiorów opowieści ludowych na Podlasiu*. W: A. Szerląg, K. Dziubacka (red.): *Prze-strzenie krajobrazu kulturowego wsi*. Wrocław 2012, Oficyna Wydawnicza ATUT.
- Józefowicz A.: *Educational nature of the regional stories on the example of Podlaskie Province*. W: M. Baranowska-Szczepańska, M. Gołaszewski

- (eds): *Modern research trends of young scientists: current status, problems and prospects*. Poznań 2012, Maivscvla.
- Krzyżewska J.: *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*. Suwałki 1998, AU Omega.
- Lippoman T.: *Legendy Podlasia*. Białystok 2008, Instytut Wydawniczy Kreator.
- Nikitorowicz J.: *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa 2009, WAIp.
- Nikitorowicz J.: *Kreowanie tożsamości dziecka*. Gdańsk 2005, GWP.
- Petrykowski P.: *Edukacja regionalna. Problemy podstawowe i otwarte*. Toruń 2003, UMK
- Sadowski A.: *Pogranicze polsko-białoruskie*. Białystok 1995, Wydawnictwo Uniwersyteckie „Trans Humana”.
- Simonides D., Hajduk-Nijakowska J.: *Opowiadania ludowe*. W: D. Simonides (red.): *Folklor Górnego Śląska*, Katowice 1989, „Śląsk”.
- Turska J.: *Polski haft ludowy*. Warszawa 1997, Wydawnictwo Rea.
- Wietecha M.: *Legendy i podania w kształtowaniu więzi z matką ojczyzną – sposoby wykorzystania w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym*. W: B. Ci-mała, J. Kwiatek (red.): *Regionalizm, kultura i oświata regionalna*. Opole 2010, UO.

“Learn the culture of the region – or telling stories with Bison the Animal” – artistic and educational workshops for children

Summary

What is presented in study is the completed project “Explore culture of the region or storytelling with Bison the Animal” – artistic and educational workshops for young schoolchildren, as an attractive proposal for educational activities. The main purpose of the meetings was to introduce children to the culture of the region by reading them the legends of Podlasie.

Key words: folktale, legend, Podlasie region, regional education, child

Translated by Anna Józefowicz